

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده ادبیات فارسی
بخش علوم تربیتی

پایان نامه تحصیلی برای دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته تاریخ و فلسفه آموزش
و پرورش گرایش تعلیم و تربیت اسلامی

فلسفه تربیتی امام حسین علیه السلام

مؤلف :
بتول خدادادی

استاد راهنما :
دکتر عباسعلی رستمی نسب

استاد مشاور :
دکتر سید حمید رضا علوی

دی ماه ۱۳۹۱

بخش علوم تربیتی
دانشکده ادبیات فارسی
دانشگاه شهید باهنر کرمان

این پایان نامه به عنوان یکی از شرایط درجه کارشناسی ارشد تسلیم شده است و هیچگونه مدرکی به عنوان فراغت از تحصیل دوره مزبور شناخته نمی شود.

دانشجو: بتول خدادادی

استاد راهنما: دکتر عباسعلی رستمی نسب

استاد مشاور: دکتر سید حمید رضا علوی

دور ۱:

دور ۲:

معاون آموزشی و پژوهشی دانشکده:

حق چاپ محفوظ و مخصوص دانشگاه شهید باهنر کرمان است.

تقدیم به :

ساحت مقدس حضرت زهرا(س) و ائمه هدی علیهم السلام

روح پدر بزرگوارم و مادرم، بزرگ بانویی که حب اهل بیت را در دلم نهاد

همسرم همراه همیشگی ام و فرزند دلبندم محمد علی عزیزم

و همه کسانی که دوست شان دارم

تشر و قدردانی :

از خداوند مننان بدلیل نعمت وجود نورانی پیامبرصلوات الله علیه و اهل بیت علیه السلام و توفیق نگارش این تحقیق کمال سپاس و ستایش را دارم
از استاد گرانقدرم جناب آقای دکتر رستمی نسب کمال تشکر و امتنان را دارم. و همچنین از جناب آقای دکتر علوی استاد مشاوراین پروژه و کلیه کسانی که از هیچ گونه کمکی در راه پیشبرد این پروژه دریغ نداشتند.

چکیده:

تعلیم و تربیت، از دیرسال تاریخ موضوع بسیار مهمی برای انسان ها تلقی می شود. انسان که خداوند یکی از رسالت های بنیادین پیامبران را تربیت و هدایت انسان ها می داند. سعادت دنیا و آخرت انسان بسته به این مهم دارد و خود سازی در کنار هدایت پیامبران باعث تحقق چنین امری می شود. بدیهی است مکتب تربیتی بزرگان دین و معصومین علیهم السلام الگوی مناسبی برای بشر است. تحقیق و بررسی در زندگی عملی و در سخنان و احادیثی که از بزرگان دین به دست ما رسیده راه را برای حرکت در مسیر تعالی و کمال هموار می کند. ..

در این تحقیق محقق با مطالعه و تحقیق در زندگی امام سوم شیعیان، امام حسین علیه السلام، که به فرموده پیامبر اعظم صلی الله علیه و اله و سلم، کشتی نجات و چراغ هدایت است، راهکار هایی عملی برای تربیت در مدارس و دانشگاه ها به دست آورده. البته این خود مستلزم مطالعه در زمینه هایی است که فصول این تحقیق را شامل می شوند، این فصول عبارتند از:

__ هستی شناسی آن امام همام و نوع نگاه ایشان به دنیا و همچنین مبحث خداشناسی آن حضرت ... (ایشان دنیا را دارای خالق و آفریدگار می داند و معتقد است دنیا بر حسب حادثه به وجود نیامده است.)

__ بررسی دیدگاه ایشان در مورد انسان. امام حسین علیه السلام راه رسیدن به خدا شناسی را شناخت خود و انسان را زیر مجموعه هستی می داند. آن بزرگوار معتقد است که انسان برای رقم زدن سرنوشت خود موجودی مختار و مسئول است.

__ در ادامه به بررسی این موضوع از دیدگاه امام حسین علیه السلام پرداخته شده شناخت تعریف شده و آمده است که شناخت برای انسان امکان پذیر است. در ادامه ابزار شناخت که عبارتند از عقل و دل و حواس و... معرفی می شوند.

__ موضوع دیگری که در این تحقیق به آن پرداخته شده است ارزش شناسی است، توجه به این مبحث که از نگاه امام سوم شیعیان چه چیزی ارزش است و انسان به خاطر چه چیزهایی باید از همه ی داشته های خود بگذرد.

در تمامی مباحث مورد تحقیق سعی شده تا استلزامات تربیتی و نکات کاربردی تربیت که شامل مبنای آموزش، موضوع آموزش، وظیفه معلم به عنوان فرد مربی و دانش آموز به عنوان مربی آورده شده

کلید واژه: امام حسین علیه السلام، تعلیم و تربیت، هستی شناسی، انسان شناسی، شناخت شناسی، ارزش شناسی، معلم، شاگرد

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول : کلیات طرح تحقیق	
مقدمه	۲
بیان مسئله	۳
اهداف تحقیق	۴
هدف کلی تحقیق	۴
اهداف جزئی	۴
اهمیت و ضرورت تحقیق	۴
سوال های تحقیق	۵
تعاریف واژگان	۶
تعریف مفهومی	۶
تعریف عملیاتی	۶
فلسفه	۶
تعریف مفهومی	۶
تعریف عملیاتی (فلسفه)	۶
فلسفه تربیت	۶
تعریف مفهومی	۶
تعریف عملیاتی	۷
پیشینه نظری و تجربی	۷
الف) مبانی نظری و چهارچوب نظری انجام پژوهش	۷
آشنایی با زندگی امام حسین (ع)	۸
حسین (ع) در زمان پیامبر (ص)	۹
امام حسین (ع) بر دوش پیغمبر	۱۰
پیشگویی و آینده نگری از دوران کودکی	۱۳
ب) چکیده تحقیقات انجام شده در ایران	۱۹
سیره	۱۹

آثاری که در زمینه های سخنان امام حسین (ع) تالیف یا گرد آوری شده.....	۲۴
ج) چکیده تحقیقات انجام شده در خارج از کشور.....	۲۶
روش اجرای تحقیق.....	۲۷
نوع تحقیق بر اساس طرح تحقیق و اهداف تحقیق.....	۲۷
ابزار های تحقیق:.....	۲۷
روش تجزیه و تحلیل داده ها.....	۲۷
فصل دوم: هستی شناسی از منظر امام حسین (ع) و استلزامات تربیتی آن کدام است	
هستی شناسی از منظر امام حسین (ع).....	۲۹
فصل سوم: انسان شناسی از منظر امام حسین (ع) و استلزامات تربیتی	
انسان شناسی از منظر امام حسین (ع) و استلزامات تربیتی.....	۳۳
اهمیت انسان شناسی.....	۳۴
انسان شناسی امام حسین (ع).....	۳۴
انسان موجودی اخروی.....	۳۶
انسان توانایی جهت گیری صلاح و فساد را دارد.....	۳۷
کرامت مندی و عزت مندی.....	۳۸
تاکید بر تعقل.....	۴۶
رشد عقلانی.....	۴۷
موانع تربیتی.....	۴۷
اهداف تربیت.....	۵۲
وارستگی و رهایی از غیر خدا.....	۵۲
تجربه اندوزی.....	۵۳
پرورش توان صبر.....	۵۳
فصل چهارم: شناخت شناسی از منظر امام حسین (ع) و استلزامات تربیتی آن	
شناخت شناسی از منظر امام حسین (ع) و استلزامات تربیتی آن.....	۵۶
شناخت چیست؟.....	۵۶
اهمیت شناخت.....	۵۶
انواع شناخت.....	۵۹
شناخت فطری.....	۶۰

۶۱	منابع و ابزار شناخت :
۶۱	الف) قرآن و عترت
۶۲	قلمرو منابع شناخت در قرآن
۶۳	قلمرو عقل
۶۳	قلمرو قلب
۶۴	ولایت
۶۵	ب) هدایت الهی
۶۶	ج) عقل :
۶۶	د) دل
۶۷	ابزار های شناخت
۶۸	نشانه های عقل
۶۹	علم و دانش
فصل پنجم : ارزش شناسی از منظر امام حسین (ع) و استلزامات تربیتی آن	
۷۳	ارزش شناسی از منظر امام حسین (ع)
فصل ششم استلزامات تربیتی	
۷۷	استلزامات تربیتی در هستی شناسی
۷۷	مبنای تربیت
۷۹	وظیفه معلم
۸۲	وظیفه شاگرد
۸۳	استلزامات تربیتی در انسان شناسی
۸۳	هدف آموزش
۸۳	مبانی انسان شناسی
۸۳	موضوع آموزش
۸۴	روش یا روش های آموزش چه هستند
۸۴	وظیفه معلم
۸۵	پیش در مورد مرگ
۸۵	وظیفه شاگرد
۸۷	تکلیف در حد توان

۸۷	اصل تربیتی
۸۷	روش
۸۷	نمونه رفتار
۸۸	ارزشیابی
۸۸	هدف ارزشیابی
۸۹	استلزامات تربیتی در شناخت شناسی
۸۹	موضوع آموزش
۸۹	خداشناسی
۹۰	وظیفه معلم
۹۰	مهم ترین ویژگی و وظیفه و مسئولیت عالمان دینی
۹۱	وظیفه شاگرد
۹۲	استلزامات تربیتی در ارزش شناسی
۹۲	موضوع آموزش
۹۲	هدف آموزش
۹۲	مبنای آموزش
۹۲	روش آموزش
۹۲	وظیفه معلم
۹۲	وظیفه شاگرد
۹۳	ارزشیابی
۹۳	هدف ارزشیابی
۹۳	مدارا کردن
۹۳	راستگویی
۹۴	آراسته شدن به زینت علم
۹۴	تقوا
۹۶	جهاد در راه خدا
۹۷	علم رشد آور
۹۸	اسباب سعادت
۹۸	موضوع:

۹۸.....	هدف
۹۸.....	مبنای آموزش
۹۹.....	روش آموزش
۹۹.....	وظیفه معلم
۹۹.....	وظیفه شاگرد
۱۰۰.....	نتیجه گیری
۱۰۲.....	پیشنهادات
۱۰۳.....	محدودیت های تحقیق
۱۰۳.....	محدودیت های محقق
۱۰۴.....	منابع و ماخذ
۱۰۵.....	منابع و ماخذ

فصل اول

طرح تحقیق

۱- مقدمه

انسان مخلوقی ست دارای حواس، عقل و عواطف که هم منبع شناخت است و هم دارای ابزار شناخت. او می تواند معرفت های خود را بیان کند، بنویسد، ثبت و اصلاح کند و فزونی دهد. بنابراین، انسان به طور فطری همواره در پی آن است که پروردگار خویش را بشناسد و بر اساس رهنمود های او به زندگی فردی، اجتماعی،... خود سر و سامان دهد. انسان به طور فطری می داند که آفریدگار، او را بیشتر از خود و دیگران می شناسد و رموز فلسفه خلقت و چگونگی زندگی کردن، غایت تعالی و تکامل او را که چگونه بوده و خواهد بود، بهتر می داند (رستمی نسب، ۱۳۸۸: ۲۳)

خداوندی که انسان را آفریده است او را به حال خود رها نکرده، بلکه به وسیله کتاب و پیامبران او را هدایت کرده است. موضوع بحث تربیت و عمل همه انبیای الهی، انسان است. آمده اند تا انسان را تربیت کنند. آمده اند، این موجود طبیعی را از مرتبه طبیعت به مرتبه عالی مافوق الطبیعه، مافوق الجبروت، برسانند. تمام بحث انبیاء در انسان است (دلشاد تهرانی، ۱۳۸۵: ۲۳)

خداوند برای این که بعد از پیامبران، هدایت خود را کامل کند، اهل بیت علیهم السلام را به عنوان ادامه دهنده راه پیامبران مبعوث کرد، تا انسان در راه قرب الهی از راهنمایی این ستارگان الهی بهره مند شود. در این تحقیق تلاش می شود که به شناسایی فلسفه تربیتی یکی از برگزیدگان خداوند، یعنی حضرت امام حسین علیه السلام (امام سوم شیعیان) پرداخته شود. امام حسین علیه السلام در روزگاران تولد یافت که پیامبر و صلی الله علیه و اله وسلم و پیوسته از پایگاه های خود بالا می رفت و جایگاه های والا و بلند مرتبه ی خویش را به سوی حق تعالی می پیمود. به عبارت روشن تر، پیامبر صلی الله علیه و اله وسلم همانند پرتو خورشید قسمتی از فضا را از نور سرشار می کرد و پیوسته از افق فراز می شد تا این که از کران تا کران جهان را به طور کامل در بر گیرد و سپهر کناره هایش را با رشته های نور پر کند و همه جا را به هم پیوند زند. پیامبر در چنین والا رفتن و نور گستری و پرتو افکنی بود که حسین را زیر بال و پر تربیت خود گرفت (علایی و ترجمه جعفری، ۱۳۷۹)

در وجود مبارک دست پرورده پیامبر صلی الله علیه و اله وسلم، امام حسین علیه السلام، همه عناصر ناب تربیتی فراهم شده بود و او از جوهر و لب آن ها بهره برده بود. این عناصر، آن حضرت را برای رهبری امت و تحمل رسالت اسلام با همه ابعاد و ساخت هایش، آماده کرد و به او نیروهای نامحدود روحی، از ایمان عمیق به خدا و استقامت در شکیبایی بر محنت ها و مصیبت ها بخشید که هیچ موجود زنده ای از نوع بشر بر آن ها طاقت تحمل نداشت. (قریشی، ترجمه محفوظی، ۱۳۸۰: ۴۹)

همچنین امام علی علیه السلام اصول تربیت و شیوه های رفتار و قواعد آداب را پایه

نهاد و فرزندش امام حسین علیه السلام را با تربیت درخشان، پرورش داد. (قریشی، ترجمه محفوظی

تاریخ ۱۳۸۰)

آن چه که در این پژوهش به دنبال آن هستیم، پرسش مهم و اساسی ست که پاسخ آن اساس کار این تحقیق است که ابعاد شخصیتی امام حسین علیه السلام را شناسایی کند و سیره عملی و تربیتی زندگی آن امام همام را مورد مطالعه قرار دهد و استلزامات تربیتی حاصل از آن را استخراج کند تا در مسیر رضوان الهی بهره‌کاربردی و عملی از فلسفه تربیتی آن حضرت به دست آید. در بیان مسئله، مباحث مربوط روشن تر بیان می‌شوند.

۱-۲. بیان مسئله

همان طوری که در مقدمه بیان شد، موضوع این پایان نامه فلسفه تربیتی امام حسین علیه السلام، برای رسیدن به هدف پژوهش، شناسایی داده‌هایی در خصوص هستی‌شناسی، انسان‌شناسی، معرفت و ارزش‌شناسی از دیدگاه امام حسین علیه السلام است. سپس استخراج استلزامات تربیتی بر اساس معارف به دست آمده از شناسایی مطالب مذکور است.

امام حسین علیه السلام سومین امام شیعیان است. این بزرگوار، با عنایت به معصومیت و معرفت ناب شان در مورد اسلام، تداوم دهنده راه پیامبر خاتم صلوات الله علیه بعد از امام علی علیه السلام و امام حسن علیه السلام بوده است. امام حسین علیه السلام فرزند امام علی علیه السلام و حضرت زهرا سلام الله علیها است که در مکتب تربیتی پیامبر اعظم (صلوات الله علیه و پدر و مادر بزرگوارشان معارف لازم را فرا گرفت و از جانب خداوند به عنوان هادی بشر برگزیده شد که در بخش پیشینه زندگی آن امام الهی به صورت مختصر خواهد آمد.

از امام حسین علیه السلام آثار بسیار گران بهایی در حوزه‌های مختلف از جمله تعلیم و تربیت به جای مانده است. از جمله دعای عرفه، خطبه‌های مختلف و کلمات قصار، که در متون قدیم و جدید و قابل دسترسی هستند. در زمینه زندگی و ویژگی‌های رفتاری ایشان مطالب زیادی نوشته شده ولی در زمینه تعلیم و تربیت و چگونگی آن پژوهشی انجام نگرفته است

در بسیاری از مطالب و تحقیقاتی که در مورد این امام همام انجام گرفته تنها به مسائل زندگی نامه، تاریخ قیام حضرت، تاریخ شهادت و... پرداخته شده است و کمتر محققانی به سیره تربیتی ایشان پرداخته است که البته این مهم بسیار قابل توجه تر دیدگاه امام حسین علیه السلام برای کسانی است که تشنه نوشیدن از دریای بیکران وجود ایشان هستند

. بنابراین، هدف اصلی این پژوهش آشنایی با این الگوی تربیتی الهی و بهره‌گیری از آن در تربیت انسان‌های مبارز و مقاوم، و حاکمیت قانون الهی بر زندگی بشر است. با این شرح مختصر از مسأله اهداف تحقیق به شرح زیر است:

۱-۳. اهداف تحقیق :

هدف کلی :

شناسایی فلسفه تربیتی امام حسین علیه السلام

اهداف جزئی :

- ۱- شناسایی هستی‌شناسی امام حسین علیه السلام و استلزامات تربیتی آن
- ۲- شناسایی انسان‌شناسی امام حسین علیه السلام و استلزامات تربیتی آن
- ۳- شناسایی شناخت‌شناسی امام حسین علیه السلام و استلزامات تربیتی آن
- ۴- شناسایی ارزش‌شناسی امام حسین علیه السلام و استلزامات تربیتی آن

۱-۴. اهمیت و ضرورت تحقیق

مستکبران جهان امروز، بعد از ناکام ماندن جنگ‌های گرم بر ضد ملت‌ها و ملیت‌ها و بی‌ارزش شدن سلاح‌های مدرن روز، وارد جنگ سرد و حمله به اهداف اعتقادی، فکری و دینی مردم و جوامع بشری شده‌اند. این مهم را نه امروز، بلکه قرن‌ها قبل، اسلام و رهبران الهی در بیان نورانی خویش روشن کرده و آن را در بالاترین درجه اهمیت قرار داده و سنگربانان و مدافعان این هجوم را در صدرحامیان دین شمرده و عمل و دفاع آن مرزبانان سنگرهای اندیشه و اعتقاد را از مهم‌ترین اعمال و با فضیلت‌ترین رفتار در مقابل دشمنان حق و عدل بیان کرده‌اند (زاهدی، ۱۳۸۰: ۵۱). این که اسلام برای کسانی که در جهت تبیین ارزش‌های اسلامی تلاش می‌کنند، ارزش‌قائل است، خود دلیل بارز اهمیت این موضوع است. جا دارد که این مهم انجام پذیرد و سبب بازنگری در اهداف آموزش و پرورش و آموزش عالی شود.

؛ چرا که امام حسین علیه السلام تبلور و تجسم قرآن کریم است. قرآن شناسان بر این اندیشه اند که آن وجود گران مایه بسان قرآن، این منشور هدایت، این منبع نور این راهنمای جاوید، این پدیده وحی این مرامنامه عدالت، آزادی، کرامت، امنیت، آسایش، صلح، بهروزی و کتاب شکوه و تعالی و نیک بختی است (شوشتری، ۱۳۷۵: ۲۰) او بسان سوره حمد است، همان گونه که سوره حمد پایه و اساس کتاب خداست او نیز پدر امامان نه گانه است. همان گونه که سوره حمد آغاز ستایش خدا، میانه اش اخلاص و فرجامش نیایش با خداست، امام حسین علیه السلام نیز زندگی را با ستایش خدا آغاز کرد با اخلاص به بارگاه او در همه میدان ها زیست و با نیایش در قربانگاه عشق، به بارگاه دوست شتافت (شوشتری ۱۳۷۵: ۲۰) اگر شعله یقین در جان باشد، همه دغدغه ها، وسوسه ها، تردید ها و حیرت ها را خاکستر می کند. گره خوردن یقین، جان و چیرگی آن بر رای و عزم انسانی، به قدم ها در رفتن شتاب و جهت می بخشد و عبور از خارزارها و دامچاله ها را ممکن و میسر می کند. همین است که خواسته سالک و رهپوی حقیقت این است که اللهم..... مکن الیقین فی قلبی و اغلبه علی رای و عزمی؛ خدایا یقین را در قلبم جایگزین کن و آن را بر اندیشه و تصمیم و عزم چیرگی بخش.

وقتی معرفت نباشد، انحراف و تباهی زاده می شود، کج روی و انحطاط چهره می نماید و خود فریبی و دیگر فریبی گستره زندگی را پر می کند. در قلمرو دین، عبادت بی معرفت خطر آفرین است. نفهمیدن عمیق راه یا فقدان تفقه در دین، عناصری می سازد که همچون خوارج شب زنده دار، قاری قرآن، زاهد نما اما بازیچه شیطان و ابزار دست ستمگران و صحنه گردانان و سیاست بازان فریبکار می شوند (سنگسری، ۱۳۸۶: ۹) امروزه نیز شاهد این هستیم که در جوامع اسلامی در ایام محرم و صفر که ایام شهادت امام حسین علیه السلام است، هر چند مردم به عزاداری می پردازند؛ اما وقتی به درستی نگاه می کنیم درمی یابیم سراسر احساس و عاطفه و شور، ولی خالی از معرفت و باور واقعی ست. برای مشاهده ی این که عزاداری با معرفت چقدر صورت می گیرد و این که اندیشه ها و افکار و سیره عملی امام حسین علیه السلام چقدر مورد بررسی قرار می گیرد و کاربری می شود کافی ایست ذره ایی تامل در زندگی روزمره داشته باشیم که، متأسفانه به موارد زیادی بر نمی خوریم. چرا که اگر سیره عملی آن حضرت را در زندگی بکار می بردیم تا این حد آمار جرم و جنایت و خیانت و... به چشم نمی خورد. حال وقت آن رسیده است که، با تحقیق و بررسی به زوایای مختلف زندگانی امام حسین علیه السلام بپردازیم، فلسفه تربیتی آن حضرت را با بررسی دقیق از اعمال، رفتار و سیره استخراج و به سمت کاربردی کردن آن ها حرکت کنیم. بنابراین، پرسش های زیر را مورد پژوهش قرار می دهیم:

۵-۱. سوال های تحقیق :

- ۱- هستی شناسی از منظر امام حسین علیه السلام و استلزامات تربیتی آن کدام است؟
- ۲- انسان شناسی از منظر امام حسین علیه السلام و استلزامات تربیتی آن کدام است؟
- ۳- شناخت شناسی از منظر امام حسین علیه السلام و استلزامات تربیتی آن کدام است؟
- ۴- ارزش شناسی از منظر امام حسین علیه السلام و استلزامات تربیتی آن کدام است؟

۶-۱. تعاریف واژگان

تعریف مفهومی: تعلیم و تربیت

تعلیم و تربیت یا "آموزش و پرورش" همان جریان شکوفا سازی استعدادهای انسان است. (علوی، ۱۳۸۶: ۴۸)

تعریف عملیاتی :

در این پژوهش "تربیت" همان بعد عملی است که از بعد نظری استخراج می شود و استلزامات تربیتی را شامل می شود؛ از جمله شامل تعریف تعلیم و تربیت، هدف نهایی و اهداف کلی تربیت، ویژگی های معلم، ویژگی های شاگرد، موضوع های آموزشی، نظام ارزشیابی، روش های تربیت، اصول و مبانی تعلیم و تربیت است.

فلسفه

تعریف مفهومی :

فلسفه مصدر باب فعله و واژه ای عربی می باشد که از زبان یونانی گرفته شده است. فلسفه معرب فیلسوفیا (philosophia) است که مرکب از دو جزء "فیلو" (philo) به معنی دوست داشتن یا دوستداری و "سوفیا" (Sophia) به معنی دانش و خرد است و در تعریف، فلسفه دانش جامع و ژرف در مورد هستی و امور عالم و اشیاء میباشده طوری که حقیقت آن هارا در یابیم، که البته با توجه به این که فلسفه را یک رشته، روش، فعالیت یا روح فلسفی بدانیم تعریف خاص و ویژه پیدا می کند.

تعریف عملیاتی (فلسفه)

در این پژوهش فلسفه به عنوان یک رشته در نظر گرفته شده است که متشکل از شاخه های مختلف هستی شناسی (و زیر مجموعه آن انسان شناسی)، معرفت شناسی و ارزش شناسی می باشد.

فلسفه تربیت تعریف مفهومی

فلسفه تربیت، نوعی تفکر خاص در جریان شکوفا سازی استعدادهای انسان به طور اعم و یا استعداد های شاگردان به طور اخص است. (علوی ۱۳۸۶: ۵۳) ابراهیم زاده (۱۳۸۵) فلسفه تربیت را دانشی می داند که باعث رهگشایی خردمندانه در عمل تربیت و اندیشیدن درباره غایات و بررسی تاریخ آن می شود و هدف از آن را معرفی بنیادهای تربیت درست، منسجم و هماهنگ می داند که مانع بروز تضاد در نظر و عمل آن می گردد.

تعریف عملیاتی:

در این پژوهش، منظور از فلسفه تربیت، شاخه های هستی شناسی و (زیر مجموعه آن یعنی انسان شناسی، شناخت شناسی، ارزش شناسی و استلزامات تربیتی آنها است

۱-۷. پیشینه نظری و تجربی

الف) مبانی و چهارچوب نظری انجام پژوهش:

با توجه به این که منظور ما در این پژوهش فلسفه تربیتی امام حسین علیه السلام است و از آن جا که امام حسین علیه السلام طبق فرموده پیامبر خاتم صلوات الله علیه، حجت خدا بر خلق، امام معصوم، محبوب خدا و پیامبر صلوات الله علیه، سید جوانان بهشت، جزء اصحاب کسا و اهل بیت پیغمبر صلوات الله علیه، آگاه ترین امت (در عصر خویش) به کتاب و نسب و صاحب کرامات و فضائل معنوی زیادی بود (حکیمی، ۱۳۷۱) در این جا، ابتدا قدری به جهان بینی آن امام همام و نگاه ایشان به دنیا می پردازیم. امام حسین علیه السلام می فرماید: « فان الدنيا لو بقیت لاحد و بقی علیها احد، لکان ان الانبیاء احق بالبقاء و اولی بالرضاء وارضی بالقضاء غیر ان الله خلق الدنيا للبلاء وخلق اهلها للفناء » (نهج الشهاده: ۱۹۶) به درستی که اگر دنیا برای احدی باقی باشد و فردی در دنیا باقی بماند، انبیاء سزاوارتر به باقی ماندن در دنیا و بهتر به رضا و قضای الهی هستند (یعنی تسلیم امر و حکم و تقدیر او هستند) به درستی که خداوند دنیا را برای آزمایش و سختی ها آفرید و اهل دنیا را برای مردن آفرید (زاهری، ۱۳۸۰: ۱۱۳) این بیان ارزشمند نشان می دهد که امام حسین علیه السلام دنیا را تا آن جا مورد توجه قرار می دهد که وسیله ای برای رشد و کمال و کسب رضایت خالق خویش در مسیر عبادت و بندگی که همان فطرت و آفرینش خویش است، حرکت کند. این بهره وری از دنیا که وسیله تکامل او می شود، مورد ستایش

است و زمانی که دنیا و آن چه که در اوست ، بشر را از حق و عدالت وحی و نبوت ، فطرت و آفرینش خویش جدا کند ، این وابستگی مذموم است. (زاهری ، ۱۳۸۰)

حسین علیه السلام امام برحق و پیشوای آسمانی و در حقیقت قرآن و کلام خداست ؛ کلام گویا و سخن حقیقی او ، وجودش بسان کلام خاموش اوست و این دو ، قرآن خاموش و گویا ، از هم جدایی ناپذیرند.... امام حسین علیه السلام و قرآن ، دو سرمایه گرانبها و جاودانه اند که پیامبر گرامی صلی الله علیه و اله وسلم از خود به یادگار نهاد و به امت خویش به رسم امانت سپرد و در مورد حسین علیه السلام نکاتی را آشکار کرد. او را با خود بر فراز منبر برد و فرمود : "هان ای مردم ! این حسین است فرزند گرامی علی و فاطمه ، او را به خوبی بشناسید و گرامی اش بدانید. " (بحار الانوار ج ۴۳:۲۶۲ به نقل از کرمی ، ۱۳۷۵:۵۵۶)

در مورد زندگی امام حسین علیه السلام و ویژگی های آن حضرت ، کتاب های بسیاری نوشته شده است . شیخ صدوق و ابن قولویه و دیگران از حضرت امام صادق علیه السلام روایت کرده اند : چون حضرت امام حسین علیه السلام متولد شد ، حق تعالی جبرئیل را امر فرمود که با هزار ملک نازل شود تا به حضرت رسول الله صل الله علیه و اله و سلم از جانب خداوند و از جانب خود تهنیت گوید (قمی، ۱۳۸۲: ۳۹۲ و ۳۹۳) شیخ طوسی رحمه الله و دیگران به سند معتبر از امام رضا علیه السلام نقل کرده اند که چون امام حسین علیه السلام متولد شد، رسول اکرم صلی الله علیه و اله به اسماء بنت عمیس فرمودند : «فرزند را بیاور» . اسماء گفت: «آن نوزاد مقدس را در جامه ی سفیدی پیچیدم به محضر نبی اکرم صلی الله علیه و اله وسلم بردم و حضرت او را گرفت در دامن قرار داد ، در گوش راست او اذان و در گوش چپ او اقامه گفت.» (امالی : ۸۲ به نقل از ربانی خلخالی ، چهره درخشان حسین بن علی : ۲۱)

آشنایی با زندگی امام حسین علیه السلام

رسول خدا صلی الله علیه و اله وسلم امیر مؤمنان علیه السلام حضرت فاطمه سلام الله علیها

و سایر امامان معصوم علیهم السلام از جمله امام حسین علیه السلام، همگی نور واحد هستند. پیامبر

عزیز اسلام می فرمایند:

«من و فاطمه و این دو جگر گوشه ام حسن و حسین و پسر عمویم علی بن ابی طالب نور واحد و همه به

یک منزله در بهشت برین خواهیم بود.. (بحار الانوار ، ج ۳۷، ص ۸۶)

علاوه بر این حدیث، در سخنی دیگر می فرمایند:

«خداوند علی را از نور من و مرا از نور او آفرید، زیرا ما هر دو از نور واحدیم، و از صلب آدم علیه

السلام به صلب های پاک پدران و ارحام پاک و شایسته مادران منتقل شده ایم.» (با با زاده، ۱۳۸۰: ۲۱)

در این حدیث ارزشمند حسین که از نور علی ریشه می‌گیرد، با نور پیامبر یکی خوانده شده، که پیوسته در اصلاب طاهره و ارحام زکیه قرار می‌گرفته است.

پیامبر صلی الله علیه و اله و سلم در حدیث خاصی، به سلمان فارسی می‌فرمایند:
«ای سلمان! خداوند مرا از نور برگزیده‌اش آفرید. آن گاه علی را از نور من و سپس فاطمه را از نور من و علی به طور مشترک خلق کرد و در پایان حسن و حسین را از من و علی و فاطمه بیافرید.» (همان، ص ۲۲)

در این حدیث نیز امام حسین علیه السلام به طور مستقیم به جدّ بزرگوارش پیامبر خدا صلی الله علیه و اله سلم نسبت داده شده است.

و بالاخره در حدیث معروفی که همه فرقه‌های اهل سنت نیز آن را نقل کرده‌اند، می‌فرماید:
«حسین از من، و من از حسین هستم. خداوند دوست دارد کسی را که حسین را دوست داشته باشد.» (همان، ص ۲۲)

احادیثی که ذکر شد، بر این امر تاکید داشتند که نور امام حسین پیوسته با نور پیامبر صلی الله علیه و اله وسلم آمیخته بوده و سرانجام در وجود مقدّس «علی و فاطمه» متجلی شده است. در روایتی دیگر از رسول خدا صلی الله علیه و اله وسلم از پیوستگی بیشتر انوار «پنج تن آل عبا» آگاه می‌شویم که می‌فرماید:
«خداوند نور محمد و علی و فاطمه و حسن و حسین را در عالم ارواح، چهارده هزار سال پیش از خلقت حضرت آدم، در کنار عرش خود بیافرید. آنان به صورت نور از صلب‌های پاک به رَحِم‌های پاکیزه منتقل می‌شدند.»

نظیر این حدیث را، امام معتزلی نقل می‌کند که پیامبر گرامی اسلام فرمودند:
«ما پیوسته از اصلاب طاهره بر ارحام پاکیزه نسل به نسل منتقل می‌شدیم.»
و در «زیارت وارث» خطاب به امام حسین علیه السلام می‌خوانیم:
«من شهادت می‌دهم که تو (امام حسین) پیوسته در اصلاب شامخه و ارحام مطهره بوده‌ای.»
از مجموع روایات و بحث‌های مربوطه درمی‌یابیم که نور امام حسین علیه السلام پیوسته در اصلاب شامخه و ارحام مطهره در گردش بوده، و هرگز از نور رسول خدا دور نبوده است. (بابا زاده، ۱۳۸۰، ص ۲۱-۲۲)

امام حسین علیه السلام در زمان پیامبر صلی الله علیه و اله و سلم

امام حسین علیه السلام هفت سال از زمان پیامبر خدا صلی الله علیه و اله و سلم را درک کرد، که عزیزترین دوران او را تشکیل می‌دهد؛ زیرا رسول اکرم طبق فرمان الهی، حسن و حسین را گرامی